

ВІД ВЛАСНОГО БЛОГУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ДО КОНСТРУЮВАННЯ РЕАЛЬНОСТІ. ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ВЛАСНОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ

FROM OWN BLOG IN SOCIAL NETWORKS TO CONSTRUCTION OF REALITY. THE PROBLEM OF PRESERVING ONE'S OWN AUTHENTICITY

У статті розглядається концепція конструювання реальності в сучасному психологічному дискурсі, яка базується на припущенні, що реальність не є об'єктивною, а створюється та інтерпретується через соціальні, культурні та когнітивні процеси. Це означає, що наша реальність формується через постійну взаємодію між індивідами та їхнім соціальним контекстом.

У психології цей підхід підкреслює, як люди сприймають, інтерпретують та діють у світі, виходячи з соціально сконструйованих уявлень. Поняття, цінності, переконання і норми виникають і розвиваються в межах соціальних взаємодій, що робить реальність результатом колективного процесу створення смислу.

Стаття висвітлює проблему автентичності особистості в соціально сконструйованому світі. Автентичність розуміється як здатність бути вірним самому собі, своїм внутрішнім переконанням та цінностям, незважаючи на зовнішні впливи. Проте у світі, де ідентичність формується зовнішніми чинниками, виникає питання: чи можливо залишатися автентичним?

У статті також розглядаються різні галузі психології, які працюють з конструюванням реальності, зокрема нарративна психологія. Проаналізовано праці В. В. Посохової, Т. М. Титаренко, Н. В. Чепелевої. Висвітлені теми комунікативних практик користувачів інтернет-простору з емоційною насиченістю текстів блогів, функції нарративів в них та їх публічний характер. Нарративна психологія досліджує, як люди конструюють та розповідають свої особисті історії для осмислення свого досвіду, і як ці нарративи впливають на розвиток особистості, саморозвиток та самореалізацію авторів блогів. Розвиток особистості є безперервним і динамічним процесом, який включає як зовнішні соціальні взаємодії, так і внутрішню роботу з власними нарративами, що забезпечує збереження індивідуальності та адаптивності особистості у нових соціальних контекстах.

Ключові слова: конструювання реальності, автентичність особистості, збереження

індивідуальності, розвиток особистості, нарративи.

The article examines the concept of constructing reality in modern psychological discourse, which is based on the assumption that reality is not objective, but is created and interpreted through social, cultural and cognitive processes. This means that our reality is formed through the constant interaction between individuals and their social context.

In psychology, this approach emphasizes how people perceive, interpret, and act in the world based on socially constructed representations. Concepts, values, beliefs and norms arise and develop within social interactions, which makes reality the result of a collective process of creating meaning.

The article highlights the problem of personality authenticity in a socially constructed world. Authenticity is understood as the ability to be true to oneself, one's inner beliefs and values, despite external influences. However, in a world where identity is shaped by external factors, the question arises: is it possible to remain authentic?

The article also considers various branches of psychology that work with the construction of reality, in particular narrative psychology. The works of V. V. Posohova, T. M. Tytarenko, N. V. Chepeleva The topics of communicative practices of users of the Internet space with the emotional saturation of blog texts, the functions of narratives in them and their public nature are highlighted. Narrative psychology examines how people construct and tell their personal stories to make sense of their experiences, and how these narratives influence the personal development, self-development, and self-actualization of bloggers.

Personality development is a continuous and dynamic process that includes both external social interactions and internal work with one's own narratives, which ensures the preservation of individuality and adaptability of the individual in new social contexts

Key words: construction of reality, authenticity of personality, preservation of individuality, development of personality, narratives.

УДК 159.923.2:316.4](045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.62.26>

Кудряков О.Г.

аспірант кафедри психології і педагогіки
Національний технічний
університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Вступ. Концепція конструювання реальності у сучасному психологічному дискурсі базується на припущенні, що реальність не є об'єктивно даною, а створюється та інтерпретується через соціальні, культурні та когнітивні процеси. Засновники цього підходу, такі як Пітер Бергер і Томас Лукман у своїй праці «Соціальне конструювання реальності» 1966 року [4], стверджують, що знання та реальність є соціально сконструйованими феноменами, які виникають через постійну взаємодію між індивідами та їхнім соціальним контекстом.

У психології цей підхід акцентує увагу на тому, як люди сприймають, інтерпретують та діють у світі, виходячи з соціально сконструйованих уявлень. Поняття, які ми використовуємо для опису себе та інших, а також наші цінності, переконання і норми, виникають і розвиваються в межах соціальних взаємодій. Відтак, наша реальність є результатом колективного процесу створення смислу.

У контексті соціально сконструйованого світу постає проблема автентичності особистості. «Автентичність» розуміється як здатність бути вірним самому собі, своїм внутріш-

нім переконанням та цінностям, незважаючи на зовнішні впливи. Проте, коли реальність ідентичності є соціально сконструйованою, виникає питання: чи можливо залишатися автентичним у світі, де наші уявлення про себе великою мірою формуються зовнішніми чинниками?

В сучасному дискурсі, автентичність особистості розглядається як динамічний процес, що включає рефлексію і постійний діалог між внутрішнім «я» та соціальним «я». Це передбачає здатність індивіду критично оцінювати зовнішні впливи і вибирати ті з них, які найбільше відповідають внутрішнім переконанням та цінностям.

Соціально сконструйована реальність впливає на формування ідентичності, оскільки соціальні взаємодії та культурні контексти визначають, які аспекти ідентичності стають значущими. Наприклад, соціальні норми та очікування можуть впливати на те, як індивід сприймає свою гендерну чи етнічну ідентичність.

Поняття «ідентичності» – є засадним та лежить в основі «теорії соціального конструктивізму», яка стверджує, що ідентичність є певним феноменом, що виникає внаслідок діалектичного взаємозв'язку індивіда та суспільства.

В останні роки поняття «ідентичності» набуло чималої популярності в науковому середовищі та замінило собою раніше популярні поняття «самосвідомості» або «самовизначення». Поняття «ідентичності» має різні тлумачення в соціології, антропології та психології. Проте, взаємні посилання, що прослідковуються в роботах представників різних наук дають змогу стверджувати, що поняття «ідентичності» має певне усталене ядро характеристик та тлумачень, яке буде зберігати свою сталість, незалежно від наукового контексту його використання.

Розглянемо далі як працюють з конструюванням реальності де які галузі психології, аналізуючі наступні праці:

– «Комуникативні практики користувачів інтернет-простору» (В. В. Посохова та Титаренко Т. М. (ред.))

– «Наративна психологія» (Чепелева Н. В та інш.)

– «Соціально-психологічне підґрунтя розвитку особистості» (Т. М. Титаренко).

Комуникативні практики користувачів інтернет-простору

«Надзвичайно стрімкі темпи поширення інформаційно-комуникаційних технологій інтернету та кількість користувачів, що невпинно зростає, щодня стають живильним субстратом для появи комуникативних інтернет-практик. У який би спосіб ми не спілкувались, спокійно чи роздратовано, незграбно чи вишукано, спонтанно чи виважено, ми вибудовуємо свій діалог зі світом.

..... Ми щодня контактуємо з певною кількістю людей, перебуваючи в діалозі із соціумом, із собою, із всесвітом.» [1]

Анонімність надає користувачеві цілковиту свободу, знімає певні обмеження та побоювання щодо гіперспілкування. Приватність так само створює умови для безпечної і комфортної комунікації. Опосередкована активність дає змогу встановлювати певні рамки щодо мережевої взаємодії і скеровувати завдяки цьому комунікацію в бажаному напрямку.

Досліджуючи комуникативні інтернет-практики, ми розкриваємо матеріал, що відображає повсякденний контекст їх сприймання, а саме джерела особистого походження – онлайн-щоденники, або блоги. Блоги, або веб-сторінки, що містять особисті текстові записи різного тематичного спрямування та доповнюються коментарями й відгуками інших « мешканців » блогосфери, стають невичерпною емпіричною базою для розкриття специфіки комуникативних інтернет-практик.

Щоденник у його класичному варіанті завжди виконував чимало функцій в особистісному життєконструюванні: він був культурною пам'яткою і заповітом, задовольняв літературно-творчі потреби автора, сприяв самопізнанню, релаксації, аутокомуникації. Його роль у розвитку особистісної саморефлексії важко переоцінити.

Блог виконує ті самі функції, що і щоденник у звичайному форматі. Це фіксація спогадів, катарсис, заміник друга, засіб самопізнання і саморозвитку з компенсаторною і творчою функціями. Якщо розглядати онлайн-щоденникові записи відповідно до перерахованих вище функцій, то стає очевидним, що для наративів, викладених у мережі, характерна фіксація на спогадах певних подій. Наративи являють собою емоційно насичені тексти, які яскраво демонструють стан та почуття автора на момент переживання певної події. До цієї події він повертається знову, відтворюючи її на сторінках тексту, адресованого уявному читачеві.

Слід, однак, зауважити, що наративи, які відтворюються на сторінках онлайн-щоденників, так чи інакше адресуються реальному читачеві, тобто є публічними. У певному сенсі життєві історії, викладені в електронному форматі, «препарують» Я (self-eviscerating), оскільки блогери не лише розраховують, а й очікують на зворотний зв'язок, тоді як звичайні щоденники переважно є суто приватними. Адресованість персонального щоденника багатомільйонній аудиторії докорінно змінює погляд на конфіденційність, приватність особистісної інформації, вимагає перегляду поняття особистісних меж.

Далі є сенс зосередитися на наративній психології, так як для цього є підґрунтя, а саме:

1. *Фокус на особистісному досвіді.* Наративна психологія досліджує, як люди конструюють і розповідають свої особисті історії для осмислення свого досвіду. Блоги і онлайн-щоденники, як зазначено вище, є засобом самовираження, де люди діляться своїми думками, почуттями і переживаннями. Це робить їх ідеальним об'єктом для аналізу з точки зору наративної психології, яка може допомогти зрозуміти, як автори блогів використовують наративи для самоосмислення та саморефлексії.

2. *Емоційна насиченість текстів.* Тексти, викладені в блогах, можуть бути насичені емоціями і відображати стан та почуття автора на момент написання. Наративна психологія допомагає аналізувати ці емоційні аспекти, що є ключовими для розуміння внутрішнього світу автора і його переживань.

3. *Функції наративів.* Блоги виконують такі ж функції, як і класичні щоденники: фіксація спогадів, самопізнання, релаксація, аутокомунікація. Наративна психологія досліджує, як ці функції реалізуються через наративи і як вони впливають на розвиток особистості, що дозволяє краще зрозуміти, як написання блогів сприяє саморозвитку і самореалізації їх авторів.

4. *Публічність і взаємодія.* Одним із важливих аспектів онлайн-щоденників є їх публічний характер і очікування зворотного зв'язку від читачів. Наративна психологія може допомогти аналізувати, як публічність впливає на особистісні наративи, як автори адаптують свої історії для широкої аудиторії і як зворотний зв'язок від читачів впливає на їхнє самоприйняття.

5. *Аналіз життєвих історій.* Наративна психологія спеціалізується на вивченні життєвих історій, що робить її ідеальним підходом для аналізу блогів, які часто містять докладні розповіді про життя авторів. Це дозволяє глибше зрозуміти, як люди використовують якісь історії для структурування свого досвіду і надання йому сенсу.

Вивчення комунікативних інтернет-практик за допомогою наративної психології дозволить глибше зрозуміти, як особистісні наративи впливають на самоприйняття, взаємодію з іншими. Це дасть змогу краще осмислити специфіку онлайн-щоденників і їх роль у життєвому конструюванні особистості.

«Наративна психологія (від лат. *narratio* – розповідь, оповідання) – напрям психологічних досліджень, що вивчає оповідальну природу людської поведінки, тобто характер взаємодії людини з власним досвідом через оповідання про нього. Вона виходить із припущення, що досвід та поведінка людини є означеними, і для того, щоб зрозуміти себе та інших ми повинні з'ясувати систему та структури значень, які створюють наш внутрішній світ, нашу менталь-

ність. Звідси випливає базовий принцип наративної психології: особистість не лише розуміє себе за допомогою мови, а й конструює себе у мовленні» [2].

Наративна психологія, яка вивчає «оповідальну природу людської поведінки», зосереджується на тому, як люди конструюють та інтерпретують свій досвід через оповідання. Це означає, що досвід та поведінка людини набувають значення в процесі створення та інтерпретації наративів, що є основою нашої ментальності та ідентичності. Таким чином, особистість не тільки розуміє себе через мову, а й конструює себе у мовленні.

Концепція соціального конструювання реальності в наративній психології стверджує, що світ не є об'єктивно даним, а конструюється через соціальні взаємодії та мовні категорії. Це відповідає основним постулатам соціального конструктивізму, згідно з якими розуміння реальності формується в процесі соціальної взаємодії і залежить від діючих норм та соціальних конвенцій. Мова виступає як засіб конструювання реальності, оскільки через мовлення ми створюємо інтерпретаційні рамки, які визначають наше бачення світу та себе.

В соціально-сконструйованому світі автентичність особистості, або здатність бути вірним самому собі, стає складною проблемою. Оскільки наше розуміння себе та світу формується через соціальні наративи та мовні конструкції, виникає питання, чи можливо залишатися автентичним в умовах, коли ідентичність та досвід значною мірою визначаються зовнішніми впливами. *Наративна психологія підкреслює важливість внутрішнього діалогу та рефлексії для збереження автентичності*, що включає критичну оцінку зовнішніх наративів та їх інтеграцію з власними переконаннями та цінностями.

Ідентичність у наративній психології розглядається як процес, в якому особистість конструює та осмислює себе через організацію пам'яті, життєвих історій та ідей про самість. Наративи надають узгодженості та впорядкованості людському досвіду, водночас дозволяючи адаптуватися до реальності.

Наративна психологія показує, що реальність безпосередньо впливає на формування ідентичності, оскільки наші уявлення про себе та світ визначаються соціально-культурними контекстами та мовними категоріями.

Для збереження автентичності у соціально-сконструйованому світі, особистість повинна вести внутрішній діалог, критично оцінювати зовнішні впливи та інтегрувати їх з власними переконаннями. Таким чином, автентичність та ідентичність є динамічними процесами, які включають постійне переосмислення та реконструкцію наративів.

«Отже, людина – активна істота, що оповідає історії. Вона автор, оповідач, коментатор та дослідник власного життя, що прагне віднайти у ньому смисл та порядок.»

Реальність ідентичності людини формується через наративи, які вона створює і розповідає про себе та інших. Люди є як авторами, так і діючими особами своїх життєвих історій, а їх ідентичність є результатом активних нарративних реконструкцій.

– Люди конструюють свою ідентичність через оповідання історій, що базуються на культурних метанаративах.

– Образи, які використовуються в наративах, формуються через соціальний контекст і культурні практики.

– Наративи інших людей впливають на наше уявлення про себе, що говорить про соціальну природу нашої реальності.

Дискурс ведеться навколо збереження внутрішньої гармонії та цілісності особистості через підтримання нарративної ідентичності. Встановлення ідентичності означає відповідь на питання «Хто це зробив?» і «Хто автор?», що можна зробити лише через розповідання історії життя. Це свідчить про важливість внутрішньої гармонії, коли особистість залишає себе вірною своїм цінностям та переконанням, у процесі соціальної взаємодії.

– Ідентичність формується через особисті наративи, що є результатом внутрішньої гармонії та цілісності.

– Наративна компетентність включає вміння розуміти та зберігати свою ідентичність в умовах соціального впливу.

– Особистість підтримує цілісність через створення і розвиток своїх життєвих історій, що базуються на внутрішніх цінностях і переконаннях.

Реальність ідентичності людини формується через соціально сконструйовані наративи, які відображають культурні практики і соціальні взаємодії. Важливо збереження внутрішньої гармонії та цілісності особистості через здатність індивіда конструювати та підтримувати наративи, які відповідають його власним цінностям та переконанням. Таким чином, взаємозв'язок між соціальною сконструйованістю реальності та збереженням внутрішньої гармонії особистості відбувається через наративну ідентичність.

«Як правило, нові наративи створюються у процесі внутрішнього та зовнішнього проговорювання на основі нових ментальних утворень (тезаурусів, схем, концепцій тощо). Причому нові нарративні утворення, з одного боку, використовують новостворені ментальні структури, з іншого – спираються на базові концепції особистості (насамперед Я-концепцію) та на її базовий наратив. Причому саме ці, вже наявні утворення відіграють вирішальну

роль у процесі усвідомлення нового досвіду. Так, наприклад, якщо особистості притаманна негативна Я-концепція, яка може відповідати базовій нарративній темі (лейтмотиву) «Я – невдаха», то й нові нарративні утворення, незалежно від особливостей незвичної ситуації, будуть будуватися на основі цих особистісних утворень.

.... Величезну роль у створенні нових нарративних утворень відіграють культурні метанаративи, які дозволяють не лише успішніше створювати нові наративи, але й перешкоджають втраті культурної та соціальної ідентичності особистості» [2].

Реальність є соціально сконструйованою через наші взаємодії, мову та культурні практики. Наше сприйняття реальності формується через соціальний контекст, у якому ми живемо. Нові наративи створюються у процесі взаємодії між внутрішніми ментальними утвореннями та зовнішніми культурними метанаративами.

1. Нові наративи створюються через внутрішнє та зовнішнє проговорювання, що є ключовим аспектом соціальної конструкції реальності. Взаємодія з іншими та культурними метанаративами формує нові ментальні структури.

2. Базові ментальні конструкції особистості (такі як Я-концепція), впливають на сприйняття нових ситуацій. Наше сприйняття нових ситуацій залежить від вже існуючих соціально сконструйованих реалій.

3. Величезну роль у створенні нових нарративів відіграють культурні метанаративи, які дозволяють успішно створювати нові наративи та зберігати культурну та соціальну ідентичність особистості.

Розгортаючи концепцію внутрішньої гармонії та цілісності особистості можна встановити:

1. Базові концепції особистості визначають усвідомлення нового досвіду. Якщо особистість має негативну Я-концепцію, нові наративи також будуть вибудовуватися в негативному ключі, – це підкреслює важливість внутрішньої гармонії.

2. Трансформація особистого досвіду потребує складної та напруженої внутрішньої роботи. Цей процес включає переосмислення нової ситуації та відхід від усталених особистісних утворень. Для досягнення внутрішньої гармонії та цілісності особистість має активно працювати над своїми ментальними структурами.

3. Задля відновлення або трансформації існуючого наративу, особистість має два шляхи: – або відкинути новий досвід і відновити старий наратив, або переосмислити новий досвід і трансформувати наратив, наповнюючи його новим сенсом. Це дає шанс для розвитку особистості; – зберегти власну

цілісність, адаптуватися до нових умов, одночасно зберігаючи внутрішню гармонію.

Нові наративи формуються через взаємодію внутрішніх ментальних структур та зовнішніх культурних метанаративів. Для успішної трансформації особистого досвіду необхідна складна внутрішня робота, яка дозволяє зберегти цілісність особистості та адаптуватися до нових умов, не втрачаючи власної ідентичності.

Загалом наративна психологія, яка підкреслює значення мовних конструкцій та наративів у формуванні людського досвіду, забезпечує глибоке розуміння процесів конструювання реальності, та формування ідентичності. Ці процеси є взаємопов'язаними та взаємозалежними, підкреслюючи важливість соціальних, культурних та мовних контекстів у визначенні людського буття.

Соціально-психологічне підґрунтя розвитку особистості (Т. М. Титаренко)

Перед цим як почати розглядати підґрунтя розвитку особистості слід дати ознаку двом важливим концептам:

Концепція конструювання реальності: – підкреслює, що реальність є соціально сконструйованою через наші взаємодії, мову та культурні практики. Іншими словами, наше сприйняття реальності формується через соціальний контекст, у якому ми живемо.

Концепція збереження автентичності особистості: – зосереджена на тому, щоб індивіди залишалися вірними своїм власним цінностям, переконанням та ідентичності, в умовах соціального впливу. Вона підкреслює важливість внутрішньої гармонії та цілісності особистості.

«На думку психологів гуманістичного напрямку, передусім К. Роджерса та А. Маслоу, на особистість впливає досвід усього її попереднього життя, що сприяє її здатності до змін як у юнацькому, так і в зрілому віці, або пізніше. Можливо, ще більше, ніж досвід, на долю людини впливає її власна суб'єктність, здатність приймати життєво важливі рішення, завжди рухатись вперед.

Людина постійно виникає, вона існує у процесі становлення, розвитку, відчуваючи власну відповідальність за своє майбутнє.

Потреба самоактуалізації, тобто розгортання власного потенціалу знаходиться на вершині ієрархії потреб. Піраміда потреб, за Маслоу [7], включає п'ять рівнів: фізіологічні потреби (в їжі, воді, сні), потреба у безпеці, потреба у приналежності і любові, потреба у повазі і впевненості у собі, та, нарешті, потреба в самоактуалізації. Навряд чи кожне суспільство обов'язково має схильність заважати особистості в її самореалізації. Хочеться вірити, що інколи воно може навіть допомагати особистісному зростанню.

.... *Особистість – це продукт змін, а зміни, є фундаментальною характеристикою соціального оточення. Перетворення технологічних, соціальних, політичних структур, і онтогенетичні феномени типу дорослішання чи старіння істотно змінюють способи реагування людини на соціальне оточення.*

.... *Якщо розглядати соціальну психологію як історію, тому що вона має справу не зі стабільністю, характерною для явищ природи, а навпаки, зі змінами, флуктуаціями, то особистість слід вивчати у постійно нових для неї обставинах. Культура складається у спілкуванні та опосередковується ним. Принципи спілкування відтворюють для особистості суспільні стосунки. Щоб зрозуміти, як розвивається особистість, необхідним стає аналіз соціального життя та міжособистісних взаємин» [3].*

Особистість має вроджену потребу в самоактуалізації, яка знаходиться на вершині ієрархії потреб. Ця потреба підкреслює важливість розвитку та реалізації власного потенціалу, що є основою для збереження автентичності особистості. Особистість постійно змінюється та розвивається, залишаючись вірною своїм власним цінностям і переконанням, в умовах соціального впливу.

Наприклад, за Бандурою, особистісне функціонування є результатом взаємодії трьох чинників: фізичного та соціального середовища, когнітивних та афективних систем і самої поведінки людини. Проте, людина має свободу вибору у межах цих взаємодій, що дозволяє їй зберегти свою автентичність.

Соціальний контекст формує особистість, проте індивід має здатність до самоактуалізації та прийняття рішень, що дозволяє йому залишатися вірним своїм власним цінностям і переконанням.

Формування свідомого ставлення до оточуючих починається з найближчих дорослих, пізніше охоплює ширше коло людей. У цьому контексті дитина починає усвідомлювати свою індивідуальну своєрідність та розвиває позитивне ставлення до себе. Особистість формується через взаємодію з соціальним середовищем, що є основою концепції конструювання реальності.

Процес морального розвитку передбачає етапи, через які проходить особистість: від початкового егоцентричного етапу до особистісної зрілості, де людина стає відкритою до інших та бере на себе відповідальність. *Важливою є ідея про те, що людина повинна досягти особистісної зрілості, щоб бути здатною враховувати інтереси інших, приймати самостійні рішення та відповідати за свої дії, що є важливими аспектами збереження автентичності особистості.*

Розвиток особистості відбувається в контексті соціальних взаємодій та впливу, але

також надзавданням для особистості є індивідуальний шлях до автентичності. На ранніх етапах розвитку дитина адаптується до зовнішніх стандартів заради отримання задоволення та уникнення покарань, що відповідає концепції соціального конструювання реальності. Проте, на етапі особистісної зрілості, людина повинна досягти самостійності у прийнятті рішень та відповідальності, що сприяє становленню власної автентичності.

Розвиток особистості є складним процесом, який поєднує вплив соціального контексту та індивідуальний шлях до автентичності. Соціальні взаємодії формують особистість, але її першочерговою задачею є збереження індивідуальності задля розвитку, та досягнення особистісної зрілості.

«Взаємовплив біологічних, психологічних і соціальних детермінант розвитку та їхня відносна автономність на різних вікових етапах задають траєкторію життєвого шляху. Кількість чинників, які детермінують процес розвитку, збільшується, проте це не обмежує зростання суб'єктності, внутрішньої свободи, позаяк зовнішні детермінанти дедалі більше опосередковуються специфікою внутрішньої структури, перетворюються, індивідуалізуються, втрачають універсально-безликий характер».

..... «Головною рушійною силою розвитку є вроджене прагнення людини до самоздійснення, яке водночас є і процесом, і результатом життєвого шляху. Активність особистості – це результат загальної психічної енергії, що підкорюється двом головним динамічним законам – прогресії та регресії. Прогресія здійснює пристосування до умов зовнішнього життя особистості, а регресія допомагає пристосуванню до внутрішнього життя. Обидва процеси взаємопов'язані і однаковою мірою необхідні, оскільки людина не може адекватно реагувати на зовнішні чинники, якщо вона не перебуває у співзвучності з самою собою».

.... «Гуманістичні підходи К. Роджерса, А. Маслоу до особистісного зростання, що підкреслюють власну активність та відповідальність людини, її спрямованість на процес самовдосконалення, вважаються представниками постмодерністської психології асоціальними, надто зануреними у психологізм проблеми. Особистість з її потенціалом ніким не задано, вона не розгортається, а конструюється, створюється в процесі взаємодії людини зі своїм оточенням, в процесі засвоєння та використання певного словника, що відтворює нормативну систему суспільства».

.... «Тенденція розвитку у постмодерністському контексті полягає в тому, що особистість стає більш відкритою та гнучкою. Певні її підсистеми легко перебудовуються, перетворюються на нові тексти. Змінюється, наприклад, жанр, додаються нові інтерпрета-

ції. На своє минуле така особистість сьогодні дивиться як на свою власність, не лише трактує певні колишні обставини, а й даючи їм сьогоднішній коментар. Вона усвідомлює авторські права на життя і дедалі активніше ними користується» [3].

Наведені цитати та аналіз тексту на наш погляд розглядає розвиток особистості з різних наукових точок зору, акцентуючи увагу на взаємодії біологічних, психологічних та соціальних чинників, а також використовує:

1. Психоаналітичний підхід. Особистість формується на основі дитячих переживань, а також впливу біологічних факторів.

2. Теорії рис. Основну роль відіграє спадковість.

3. Гуманістична психологія. Здатності особистості до змін упродовж життя, важливість суб'єктності і самоактуалізації.

4. Соціально-когнітивна теорія (А. Бандура). Взаємодія середовища, когнітивних процесів і поведінки [5].

5. Соціальний конструктивізм. Особистість розвивається у постійно нових обставинах через спілкування та взаємодію з культурою.

В ході власного становлення особистість проходить наступні етапи розвитку:

– Початкова стадія: Егоцентризм, прагнення до задоволення своїх потреб через заохочення і уникнення покарань.

– Стадія адаптації до авторитетів: Переважання групових очікувань, відсутність власної відповідальності.

– Традиційна мораль: Дотримання суспільних норм, підпорядкування зовнішнім правилам.

– Критичне осмислення норм: Підлітковий вік, сумніви щодо суспільних обмежень, прагнення до індивідуальності.

– Особистісна зрілість: Врахування інтересів інших, відповідальність за свої дії.

Тож ми можемо зробити висновок, що особистість є продуктом складної взаємодії спадковості, соціального середовища і власних переживань. Становлення особистості супроводжується поступовими етапами морального дорослішання, де обов'язково присутні – спілкування, соціальна взаємодія і власне критичне мислення.

«Хода життєвим шляхом відбувається не рівномірно-поступово, а хвилеподібно, аритмічно, то прискорюючись, то вповільнюючись; процеси диференціації та інтеграції чергуються. Нові, зріліші структури позбавляються зайвих елементів, синкретичної багатоманітності. З роками все стає простішим, чіткішим, врівноваженішим» [3].

Головною рушійною силою розвитку, є вроджене прагнення людини до самоздійснення, яке водночас є і процесом, і результатом життєвого шляху. Вище автором зазначено – активність особистості – це результат

загальної психічної енергії, що підкорюється двом головним динамічним законами – прогресії та регресії. Прогресія здійснює пристосування до умов зовнішнього життя особистості, а регресія допомагає пристосуванню до внутрішнього життя.

У теорії особистих конструктів Дж. Келлі [6] особистість розглядається як схильна до нескінченних змін, текуча субстанція, що зростає, долаючи сама себе. Задоволеність собою, вдала самореалізація не можуть адекватно визначати цілі людського життя, оскільки ці поняття є сконструйованими і можуть переглядатися та перекоструйовуватися. У людини як в конструктора свого життя діапазон конструктивів завжди переважає можливості зростання.

Розвиток особистості відбувається через взаємодії біологічних, психологічних та соціальних детермінант, їхній автономності та впливі на різних вікових етапах і є динамічним і багатограним процесом, що включає різні типи змін (кількісні, якісні, прогресивні, регресивні), інтеграцію і адаптацію до соціальних контекстів:

1. Вроджене прагнення до самоздійснення як основна рушійна сила розвитку.

2. Психічна енергія підкорюється законам прогресії та регресії, що допомагає пристосуванню до зовнішнього і внутрішнього життя.

3. Особистість постійно змінюється, конструює своє життя через перегляд власних конструктивів.

4. Постмодерністська психологія: – особистість конструюється в процесі взаємодії з оточенням, використовує нормативну систему суспільства для самовдосконалення.

Аналізуючи на загал, можна виділити соціальний контекст як детермінанту розвитку особистості. Моральний розвиток та конструювання особистості відбувається через взаємодію з соціальними нормами та оточенням, авторитетами. Особистість зберігає свою автентичність через процес самоактуалізації і відповідальність за своє майбутнє, повинна постійно переглядати і конструювати себе, зберігати свою унікальність.

Важлива складова – динамічність розвитку особистості. Автор акцентує на нелінійності та складності взаємодій, становленні морального розвитку, описує розвиток як постійний процес змін і адаптації до нових умов.

Розвиток особистості є комплексним процесом, що включає взаємодію біологічних, психологічних і соціальних чинників. Він відбувається через соціальні взаємодії, адаптацію до соціальних норм і авторитетів. Цей безперервний процес забезпечує зберігання індивідуальності та автентичності особистості. Він динамічний, включає етапи прогресії та регресії, критичне осмислення і перегляд конструктивів, що робить особистість відкритою і гнучкою у нових соціальних контекстах.

Висновки. Аналізуючи розвиток особистості, можна виділити важливість соціального контексту як детермінанту цього процесу. Моральний розвиток та конструювання особистості відбуваються через взаємодію з соціальними нормами, оточенням та авторитетами, а також через значення індивідуального досвіду і внутрішньої структури особистості. Особистість зберігає свою автентичність через процес самоактуалізації і відповідальність за своє майбутнє, постійно переглядаючи та конструюючи свої наративи і зберігаючи свою унікальність.

Динамічність розвитку особистості підкреслює нелінійність та складність взаємодій, що відображається у становленні морального розвитку як постійного процесу змін і адаптації до нових умов. Цей розвиток є комплексним процесом, який включає біологічні, психологічні і соціальні чинники, відбувається через соціальні взаємодії та адаптацію до соціальних норм і авторитетів.

Успішна трансформація особистого досвіду вимагає складної внутрішньої роботи, яка передбачає зберігання цілісності особистості та адаптування до нових умов, збереження власної ідентичності. Наративна психологія, підкреслює значення мовних конструкцій та наративів у формуванні людського досвіду, а головне – забезпечує глибоке розуміння процесів конструювання реальності та формування ідентичності. Ці процеси є взаємопов'язаними та взаємозалежними, що підкреслює важливість соціальних, культурних та мовних контекстів у визначенні людського буття.

Таким чином, розвиток особистості є безперервним і динамічним процесом, який включає як зовнішні соціальні взаємодії, так і внутрішню роботу з власними наративами, що забезпечує збереження індивідуальності та адаптивності особистості у нових соціальних контекстах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Посохова В. В. Психологія життєтворення особистості в сучасному світі: монографія / за ред. Титаренко Т. М. Київ: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. 2016. С. 262-271.
2. Чепелева Н.В. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості. Кропивницький: Імекс-ЛТД. 2013. 276 с.
3. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості. Київ: Каравела. 2023. 372 с.
4. Berger P.L., Luckmann T. The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge. Palatine: Anchor Books. 1967. P. 219.
5. Bandura A. Social Learning Theory. New York: General Learning Press. 1977. P. 247.
6. Kelly G.A. A Theory of Personality: The Psychology of Personal Constructs. New York: W. W. Norton & Company. 1963. P. 202.
7. Maslow A. N. A Theory of human motivation. Psychological Review. 1943. Vol. 50, No 4. P. 370-396.